СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

ЧАСТЬ I. Established 1893. TWO SECTIONS — SECTION I.

Рік LIII. Ч. 177. Ню Йорк і Джерзі Сіти, субота, 8. вересня 1945. No. 177. New York and Jersey City, Saturday, September 8, 1945. Vol. LIII

ТРИ ЦЕНТИ в Злучених Державах Америки. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ за границею Злучених Держав Америки. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237—4-0807 Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 THREE CENTS in the United States of America. FIVE CENTS elsewhere.

ПРЕЗ. ТРУМАН ЗАПОВІДАЄ ДОБРОБУТ І ПРОДУКЦІЙНИЙ РОЗМАХ

Послання президента Трумана до конгресу викликало надзвичайне зацікавлення, як своєю небувалою величиною, так і вагою змісту, коли мірити це мирними часами. Президент предложив конгресови 21 точок, що відносяться до переходу нашого краю з воєнної стопи на мирну у різних ділянках, почавши від якнайскоршого повороту вояків до дому і усунення урядової контролі над продукцією, цінами, платнями і т. п. аж до плянів в справі розвинення американської промисловости — до таких розмірів, яких ще в Америці досі не було. Якщо пляни президента здійсняться, то він запевняє, що всі ми заживемо в такому добробуті, в якому ще не були. Але звертає увагу, що треба перейти критичний час, заки наступить повний розмах у продукції. Це значить, що буде якийсь час безробіття, та того, каже президент, не треба боятися, бо це є в такому випадку цілком природне, тимчасове явище.

КІНЕЦЬ ПАЙКОВАННЯ.

Наступить цілком певно з кінцем цього року майже щодо всього. Та контроля цін та комірного буде продовжатись.

„ЛИС МИКИТА" І. ФРАНКА.

Нове видання цеї поеми-казки появилося в Канаді. Видала Українська Книгарня в Едмонтоні. Видання ілюстроване з додатком „Фарбований Лис". Є 160 сторін друку.

ЗАВДЯЧУВАТИ — ТІЛЬКИ РОСІЇ!

У статті „Російський народ і українська культура", яку передруковують большевицькі У. Щ. Вісті, пише проф. О. Дорошкевич, що „тільки завдяки йому (себто російському народови. Св.) знову вільна і наша Радянська Україна". Статтю зачинає Дорошкевич словами Сталіна, що „російський народ... є найвидатнішою нацією з усіх націй, які входять до складу Радянського Союзу".

Далі пишеться про Івана Франка, Михайла Павлика та Михайла Драгоманова, на яких російська література мала мати великий вплив. Зокрема цитується Драгоманова, що ще в 1874 році мав написати у своїй статті, що „українська література є дитина Росії XIX віку і через те мусить жити і рости, поки Росія є Росією".

ОДНАКОВІ: ТУТ І В КАНАДІ.

Большевики не тільки в Злучених Державах намагаються розбити самостійну українську допомогову акцію українським жертвам війни, але роблять те саме і в Канаді, вживаючи таких самих поганих метод боротьби, себто брехні й лайки, як і тут. От що пише канадійський „Новий Шлях" з 29. серпня б. р.:

„Хоч український допомоговий комітет у Канаді не має жадних політичних цілей, зараз по його заіснуванню почали проти нього шалену кампанію місцеві большевицькі газети. Подібну кампанію вели вони проти нашої допомогової акції населенню України у передвоєнних роках, в часі масового голоду на Україні, штучно створеного Москвою в цілі змушення українського селянства занехати одноосібну господарку, а вступати в колгоспи та радгоспи".

Далі пишеться, як то большевицька преса пускається на „гидкі й провокаційні клевети" і пише, що цей допомоговий комітет створено „тайком" на те, щоб помагати „українсько-німецьким націстам", та щоб спровадити до Канади „ворогів українського народу".

При кінці пише Н. Ш., що загроз большевиків немає потреби боятись, але „зате є загроза для акції комітету з іншого боку". А ця загроза розбиття виглядає так: „Оце недавно читали ми в одній українській релігійній газеті в Канаді, щоб вірні присилали датки на поміч українцям-скитальцям до... єпископської канцелярії". Часопис питає: „Чому до єпископської канцелярії? Чому не до спільного допомогового комітету?". І додає: „Направду велику кривду не тільки допомоговому комітетови, але й нещасним українцям-скитальцям, які потребують негайної помочі від нас, чинить згаданий заклик".

„ГЕРОЇ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ ПРАЦІ".

З нагоди 220-ліття існування Російської Академії Наук нагороджено 13 академиків титулом „Герой Соціялістичної Праці". Між ними, як судити з місця народження, походять з України: біохемик А. Н. Бах з Золотоноші, Полтавської области; спеціяліст органічної хемії Н. Д. Зелінський з Тирасполи, що його тепер придучено до Молдавської республики; та широко відомий академик Т. Д. Лисенко з села Карлівка, в Україні.

ТРЕБА РОЗБРОЇТИ СІМ МІЛІОНІВ ЯПОНСЬКОГО ВІЙСЬКА

ЗІ ЛЬВОВА.

П. Пархоменко пише в листі зі Львова про виступи українського драматичного театру ім. Марії Заньковецької. Театр, як подають советські джерела, дав такі вистави: „Генерал Брусілов" Сельвінського, „Олеко Дундич" Ржешевського і Каца і „Дай серцю волю, заведе тебе в неволю" Кропивницького. В театрі такі артисти: Б. Романицький, В. Єременко, Д. Дудиров, В. Харченко, А. Писаревський, І. Овдієнко, А. Фразенко, І. Боголенко.

ЗУСТРІЧ В УЖГОРОДІ.

Советські джерела згадують, що в Ужгороді, Карпатська Україна, відбулася зустріч українських письменників — Юрія Смолича, Юрія Яновського, Петра Панча — з закарпатськими письменниками. Ту зустріч отворив уповноважений Народною Радою в справі освіти Керга. Передавано взаїмні інформації про творчість українських письменників, художників, композиторів і т. п. В Ужгороді й Мукачеві відбулись літературні вечірки українських письменників.

КЛЮЧ ДО ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

Советські джерела подають, що німці вкрали, вивезли і сховали ключ Київсько-печерської Лаври. Знайшли його в місті Найштетин війська 2-го Білоруського фронту і переслали до Києва на руки Микити Хрущова, голови Ради Народних Комісарів.

ПОЛЬСЬКІ АРТИСТИ.

В Мексико перебувають артисти-поляки, з яких Мариля Юнас здобула собі широку славу в різних краях Латинської Америки. Тепер відмовляють їй візду до Злучених Держав на концерти, бо не визнають польського пашпорту, виданого бувшим польським урядом у Люндоні. Польські газети подають, що тим артистам требаб тепер тільки заявитись за теперішний польський уряд у Варшаві, а всьо пішло би гладко. Та артисти, як польські патріоти, того не роблять. І то, як пишуть, тому, що свідомі, що їхній поступок матиме „моральний вплив" на польське громадянство. Рахуючись з тим, вони не хочуть мати нічого до діла з польським урядом, що є, на їх думку, наставлений Росією.

Ген. Доглес МекАртур уже здійснює величезний плян демобілізації японської армії. До половини жовтня має вернути до мирних занять до сім міліонів японських вояків, з яких три міліони находяться у властивій Японії, а чотири міліони за морем, у різних краях, на різних островах. Для окупації Японії буде вжито 18 американських дивізій, армейських і морських, себто яких 400,000 вояків.

МЕКАРТУР В ТОКІО.

В суботу, як віде в японську столицю ген. МекАртур як начальний командант аліянтських окупаційних сил, то буде видвигнений в його присутности над містом той американський прапор, що повівав над Капітолем у Вашингтоні дня 7. грудня 1941.

В ЗАХІДНУ УКРАЇНУ.

Советські джерела звідомляють, що до західних областей України вислано дві тисячі лікарів і медичних сестер.

„ВИЙШЛО ШИЛО З МІШКА"

Під таким наголовком москвофільське „Братство" з серпня 1945 пише про поїздку до департаменту стейту в Вашингтоні представників „Соединенія" і греко-кат. дієцезії єпископа В. Такача з меморандумом у справі Карпатської України. „Братство", що то є за обєднання з Росією, питає, чому держиться в тайні цю місію і цей меморандум. Каже, що в тому меморандумі від „угро-русинів" чи „карпатоpоссів" вихвалюють мадярське панування. Має там бути уступ проти українців і „українізації" цього краю і протест проти прилучення його до Советів, а теж і проти назви „Карпатська Україна". Меморандум, пише ця газета, є за плебісцит і „природну границю", що ділить Закарпаття від того народу, що є за Карпатами. Тих, що мали зготовити меморандум, „Братство" називає мадяронами.

ВЖЕ БУДЕ ДРУЖБА!

Так трублять тепер на всі застави газети в Советах про советсько-польські відносини. „Ізвестія" пишуть, що „угода про границі скріпила советсько-польську дружбу", а Польща і СССР стали вже „братерськими країнами".

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorised July 31, 1918.

Classified Advertising Department, 595 — 7th Ave., New York 18, N. Y. BRyant 9-0582

ЩОБИ ТАКЕ НІГДЕ І НІКОЛИ НЕ ПОВТАРЯЛОСЯ!

Хоч війна скінчилась, та не скінчились її страхіття. До них належать і документи звірств, що їх допускались тоталітарні режіми, які далі появляються і будуть появлятись, бо велику частину тої сумної правди буде можна довідатись щойно тепер.

Так треба глядіти і на частину документів про японські звірства над американськими полоненими, що їх опублікував департамент стейту. Це страшні образи людського здичіння. Читаючи про це тяжко рівнати людину, що допускається таких звірств — з звіриною, з бестією. Це щось далеко гірше як бестія!

Та замало ствердити, що такі дикунства діялись. Треба таки повзяти усі можливі міри, щоб таке дикунство зникло з обличчя землі назавжди. І то не тільки з Японії чи Німеччини, але з усіх земель. А для людей, що допускались таких дикунств, ні для режіму, що таку систему впровадив, не може і не сміє бути ніякого милосердя, бо вони на це не заслугують і не можуть заслугувати.

Далі: В новім світовім ладі повинна бути міжнародна контроля ще й над тим, щоб у ніякій державі не творились в мирних часах зародки ось такого здичіння, зокрема, щоб якась державна система не вводила чи не толерувала поліційних метод, що вимагають від тих, що мають ними послугуватись, стати бестіями чи звироднілими креатурами, що знаходять радість життя в мордованню, тортурованню, биттю і мученню.

„В Україну ідіть діти! В нашу Україну!"

Кому не відомі отсі слова Тараса Шевченка, що він їх написав живучи на чужині, в Петербурзі. Розумів він під тим своїм думи-вірші, свої мрії й душевні болі, так тісно звязані з болями і мріями України, а так чужі тій чужині, в якій перебував. І тому слав їх Шевченко в Україну. В тому переконанню, що вони знайдуть там щире серце й слово ласкаве.

Ось тих слів Шевченка ужив тепер нюйорський, про-большевицький „Громадський Голос" (з 1. вересня 1945) в статті п. н. „Чи має наша іміграція впасти жертвою нової інтриги?". Ужив їх на те, щоб ними виправдати своє становище в справі допомоги тим українським жертвам війни, що як біженці опинились на німецьких територіях, що є під американською, британською і французькою окупацією, і не хочуть вертати до краю під большевицьку владу, бо їх там жде смерть, тюрма, чи заслання на Сибір. Це становище Гром. Голосу є таке саме, як Москви і усіх комуністів: Мають масово вертати, а ті, що не вертають, то гітлерівці й націсти, яких треба вивішати, а не давати їм допомогу з Америки. Знов американсько - українське громадянство, що немає з комуністами нічого спільного, є тої думки, що там в Европі є аліянтські лісти з іменами таких, що їх судитимуть за співпрацю з націстами. Якщо там є прізвища українців, яким докажуть вину, то вони понесуть кару. Та чи є такі, ми не знаємо. Зате знаємо, що американці, британці та французи дали тимчасовий захист масам українців, що бояться вертати під Совети. Вони їх тимчасово харчують і поводяться з ними по людськи, добре. Але Совети натискають, щоб вони поміч застановили й їх їм видали. Та американці добре розуміють, що люди не втікалиб масами з рідної землі зо страху перед якоюсь владою, якщоб та влада була людська і справедлива, хочби була і чужа. Тому милосердяться над тими нещасними людьми, знаючи, що їх жде, якщоб вернули.

Одначе милосердя і вирозуміння не мають ті, що в тій справі слухають тільки Москви. Таким є теж і „Громадський Голос". Він не тільки, що не хоче цього трагічного положення зрозуміти, а ще вживає Шевченка, щоб його особою прикрити свій поганий вчинок. Просто фальшує зміст слів Шевченка „В Україну ідіть діти! В нашу Україну!", підтягаючи ті слова під свою московську пропаганду, щоб українські біженці в Европі масово вертали в Україну, хоч знає, що Москва масово уже нераз вигублювала український нарід і певно вигубить і ту масу, добачуючи в ній тільки мазепинців і самостійників, а вже це одно є для Москви найбільшим злочином. Якжеж можна думати, щоб Шевченко міг того роду людей намовляти вертати в Україну? Таж ті люди тої України в найкращому випадку навіть не побачилиб, бо булиб, якщо осталиб живими, відразу відтранспортовані в Азію і там кінчили життя, як уже скінчили чи кінчать життя міліони інших українців, примусово виселених Москвою з України на Сибір чи в інші азійські території, що є під советською владою!

Та, як бачимо, Громадський Голос" докотився уже до такого у своїй вірнопідданчій службі Москві, що накручує Шевченка, щоб краще добивати волю України, помагаючи Москві всюди нищити такі елементи, що за тою волею побиваються, чи є своїм вигнанням перед культурним і свободолюбним світом живим протестом проти московського насилля над Україною.

„ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА".

Під таким заголовком помістила статтю у російській мові советська „Літературна Газета". Автор: П. Богатирев. Займається фолькльором Закарпатської України, звязаним „з літературою давньої Руси". Він пише, що многі, що вийшли з цього краю, є відомі в історії російської культури. Є ними: Іван Орлай (1771-1829), лікар на царському дворі в Петербурзі, а потім директор ліцея в Одесі, написав коротку історію своєї країни; Михайло Балудянський (1769-1847), що був професором у Будапешті, а потім професором політичної економії в Петербурзі й перший ректор Петербурзського університету; Петро Лодий (1764-1829), відомий з того, що читав „на русском язике" лекції фільософії у Львові а потім був перенесений до університету в Кракові, а потім прибув у Петербург і став першим деканом правничого факультету. Разом з ним прибув у Росію ще юрист Василь Кукольник. Як в 1804 році відкрили Харківський університет, то там дістали посади учені з Закарпатської України: Андрій Дурович, Михайло Білевич і Константин Павлович. Знов Юрій Венелин, прибувши в Росію, займався історією болгар, а теж писав про Закарпатську Україну.

Далі пишеться у статті ще про відродження в 1848 році й основоположника літератури Закарпатської України, Олександра Духновича (1803-1865), що обєднав писателів в виданім ним Альманаху. Сам він автор многих віршів, між іншим, теж і гимну закарпатських українців, а теж новель, драм, граматики, як і збирач народних пісень. Разом з Духновичем, пише стаття, треба поставити Івана Раковського (1815-1885), що видавав церковну газету чистою „русскою" літературною мовою. Згадується ще за драматурґа Івана Даниловича, що писав під іменем Корітнянського. В його песі „Родинний празник" русинка Алена питає дворянина: „Може ви думаєте, що в русинів нема літератури, шкіл, університету? Отже знайте: в русинів все те є". Є — в Росії.

При кінці згадується про оживлення в літературі Закарпатської України по першій світовій війні, коли то поети зачали писати „місцевою мовою", одні з них приближаючи її до „російської розговірної мови", а інші пишучи поезії й прозу „наближаючись до літературної української мови".

Закарпатська Україна, пише автор, заінтересувала теж і чеських письменників. Відомі роман І. Ольбрахта „Микола Шугай" і Карела Чапека „Гордубаль", що представляють життя селян Закарпатської України.